

Jukka Kortti

Popin avainkokemukset

Kommentoin hiljattain Kalevan kulttuurisivuilla metallimusiikkia. Totesin kyllä toimittajalle, etten tunne enkä varsinkaan ymmärrä koko suuntausta. Puhuin entisenä oululaisena soittajana, koska en ikinä ole varsinaisesti tutkinut populaarimusiikkia. Mainitsin, että metallista on tullut valtavirtaa: ”Katri Helena poseeraa lehden kannessa hevityttönä ja Timo Rautiainen on Iskelmä Finlandia -ehdokkaana. Nightwishiä ja Lordia kuuntelevat yhtä lailla pikkutyöt kuin mummotkin.” Lisäsin, kuinka huvittavaa on, että Lordia pidetään Euroviisuvoittoineen 00-luvun suomalaisena ilmiönä, vaikka konsepti on 80-luvun yhdysvaltalaisen viihdeteollisuuden pastiishi.

SAIN PALAUTETTA OULULAISELTA metallimuusikolta. Hänen mielestään ”aito metalli”, josta suuri yleisö ei tiedä mitään, pitäisi erottaa ”mediametallista”. Niinpä. Pystyn hyvin samastumaan suomalaisten metallifanien kiristelyyn, kun pääministeri näyttää pirunmerkkiä ja Idols-voittaja on yhtä kuin hevimetalli. Itseänikin ärsytti jo poikasena, kun punk-idea vesitettiin. Punk kuitenkin selviytyi ja monipuolistui elinvoimaisena vielä seuraavienkin muotiaaltojen läpi. Kaava toteutuu usein pop-musiikissa: kun alakulttuurin rahastaminen valtavirran muoti-ilmiönä laantuu, jäljelle jäävät asialle vihkiytyneet fanit pitämään sitä elinvoimaisena. Näin kävi viimeksi garagerockille, ja niin käy pian metallillekin.

Sen metallimies myönsi, että Suomessa raskaan musiikin suosio on viime vuosina ollut poikkeuksellisen laveaa. Levymyyntitilastalla on juhlinut esimerkiksi oululainen Impaled Nazarene, jota ei todellakaan voi pitää parturikampaamoiden taustamusiikkina. Tuska-festivaali kerää väkeä, vaikkei lavalle nouse yhtään valtavirtanimeä.

Syynä ”kahavi”?

Miksi metalli on ollut niin suosittua juuri Suomessa tai tarkemmin Oulussa? Selitys ”on nii kylmä ja pimiä, että ahistaa” ei mielestäni riitä. Oululaispojat ovat myös todella kovia kahvinjuojia, jopa näin suomalaisessa kontekstissa – muttu-tuntumalta, en ole sitäkään tutkinut! Sanoin *Kalevalle*, että vastauksia metallin suosioon Oulussa voisi

yhtä hyvin etsiä kahvinjuonnista samaan tapaan kuin Michael Moore *Bowling for Columbinessaan* heitti syyksi koulusurmiin keilaamisen Marilyn Mansonin musiikin sijaan. Pointtini oli, että ympäristöllä on toki vaikutusta ihmiseen, mutta perustaltaan ylikansallisen ja globaalien popin johtaminen suoraviivaisesti ihmisen käyttäytymiseen on paitsi ongelmallista, myös laiskaa. Toisaalta oululaisperäisellä raskaan rockin Black Leaguella on kahvinjuontia käsittelevä biisi. Ehkäpä sittenkin...

Kuusrock muistetaan 80-luvun hevifestarina. Sitä ennen Oulu tunnettiin rhythm ”n” blues -kaupunkina, mihin vaikutti brittiläisen pub-rock-yhtye Dr. Feelgoodin vierailu Kuusrockissa 1975. ”Puolen Suomen festivaali” oli vielä 70–80-luvuilla harvoja tilaisuuksia kokea kansainvälisiä rockbändejä elävänä, monelle alle ravintolikäiselle ensimmäisiä kokonaisvaltaisia rock-kokemuksia. Muistan vieläkin yksityiskohtaisesti ensimmäisillä Kuusrockeillani 1981, kuinka häpeilemätön ja arvaamaton Hanoi Rocks oli todella vaarallisen cool, mutta sukka-housuissa esiintynyt hevibändi Saxon taas ei! Minulle ei rockista valaistuminen tuottanutkaan ”hevikautta”, kuten niin monelle ikäiselleni soittajatuttavalle.

Rockin kolahtaminen liittyy selkeästi tiettyyn ikään. Etenkin metalliin uppoutuvat puberteetti-ikäiset pojat, joita kiehtoo musiikkityylin sarjakuvamaisuus, fantasia, rajuus, miehekkyyys ja sitä tietä seksuaalisuuskin. Mukaan saattaa lurahtaa kapinaa vanhempia kohtaan.

keskustelu.suomi24.fi/show.fcgi?category=124&conference=1500000000000065&postin g=22000000025790274)	15	Radiohead, Huvila-teltha, Helsinki 1995 (http://www.helsinginjuhlaviikot.fi/index.php?Itemid=75&cid=314&option=com_content&task=view)	18	Oasis, Ruisrock, Turku 2000 (http://www.radiorock.fi/legendat/uutinen.asp?id=73)
12 Nirvana, Ruisrock, Turku 1992 (http://www.ksml.fi/mielipide/blogit/min%C3%A4-ja-nirvana-ruisrockissa-1992/317074)	16	Kyuss / Soundgarden / White Zombie / Mudhoney, Jäähalli, Helsinki 1995 (http://www2.hs.fi/extrat/kulttuuri/rock50v/2002.html)	19	Patti Smith, Huvilatelta, Helsinki 2005 (http://www.sue.fi/livearviot/patti-smith,240)
13 Leningrad Cowboys & Puna-armeijan kuoro, Senaatintori, Helsinki 1993 (http://www.youtube.com/watch?v=-zx31RnCMh4)	17	Pulp & Blur, Ruisrock, Turku 1996 (http://www.rockmusica.net/palsa/1996pulp.php)	20	Lordi voittaa Euroviisut, Ateena 2006 (http://yle.fi/elavaarkisto/?s=s&g=8&cag=75&t=148)
14 Neil Youngin ensimmäinen Suomen-				

Tapahtumisen isous

Yhteiskuntatieteilijät puhuvat sukupolviteorioissaan avainkokemuksista ja -tapahtumista, jotka määrittävät nuoren ihmisen myöhempää toimintaa. Moiseksi kokemukseksi käy suuri murros, kuten Suomen 60-luvun rakennemuutos. Avaintapahtumalla tarkoitetaan ensisijaisesti mullistavia tapahtumia, kuten kansalaissotaa tai Vanhan valtausta.

'Avainkokemus' ei itse asiassa käsitteellisty sukupolvi-teoretisoinnin eittämättömässä klassikossa, Karl Mannheimin artikkelissa "Das Problem der Generationen" (1927). Termin ovat tietävästi suomeen lanseeranneet 90-luvun alussa poliittisen historian tutkijat Timo Soikkanen ja Vesa Vares. Se on sittemmin muodostunut apuneuvoksi kuvattaessa alkuprosessia, jossa jokin suunnilleen samanikäisten joukko organisoituu esimerkiksi poliittiseksi sukupolviliikkeeksi. Kaksoiskäsitettä on manheimilaisessa hengessä soveltanut Matti Virtanen, jonka väitöskirja *Fennomanian perilliset* (2001) käsittelee Suomen poliittisia sukupolvia. Keskeistä analyysissä oli tiettyjen avaintapahtumien vaikutus sukupolvien mobilisointiin – oli se sitten suurlakko tai talvisota.

Pop-avaintapahtumaksi tarjoutuu Suomessa esimerkiksi Paul Ankan vierailu Linnanmäellä 1959. Lintsin keikka on noussut yhdeksi sodanjälkeisen Suomen merkkitapahtumaksi. Kuten Helsingin olympialaiset, Armi Kuuselan valinta Miss Universumiksi ja viimeinen sotakorvausjuna Neuvostoliittoon, kaikki 1952, sekä Porkkalan palautus 1956, Ankan aiheuttama ensimmäinen suomalainen teinihysteria on nähty yhdeksi myyttiseksi Suomen sodanjälkeisen modernisaatioprosessin alullepanijaksi.

Vaikka 60-luvulla Suomessa kävi suhteellisen montakin maailmantähteä, ei millään yksittäisellä keikalla ole ehkä ollut sellaista merkitystä kuin Ankan vierailulla. Lähimmäksi pääsevät ehkä Rolling Stonesin vierailu Yyterissä 1965 ja jotkut Kulttuuritalon konsertit. Ehkä 60-luvun sukupolven popmusiikkiavaintapahtuma olikin vasta toinen Ruisrock 1971. Siitä tuli woodstockmaisesti iso suurten ikäluokkien kokoontuminen sadantuhannen yleisöineen.

Sinällään avaintapahtuman ei tarvitse olla massaspektaakkeli. Tunnettu esimerkki pophistoriassa on Sex Pistolsin konsertti Manchesterissa 1976 yhdessä paikallisen Buzzcocksin kanssa. Tällä maailman vaikutusvaltaisemmaksi rock-konsertiksikin luonnehditulla keikalla oli noin 40 ihmistä. Heistä muodostui myöhemmin kuitenkin Joy Division, The Fall, The Smiths ja Simply Red.

Saman aikakauden suomalaisiksi avaintapahtumaksi muodostuivat Ramonesin keikat Helsingissä Kulttuuritalolla ja Tampereen Teknisellä opistolla toukokuussa 1977. Niiden on nähty mobilisoineen ensimmäisen suomalaisen punk-sukupolven. Etenkin Tampereen-keikalla oli tärkeä merkitys, synnyttihän se muun muassa sellaisen myöhemmän instituution kuin Eppu Normaali. Vastaavaan tapaan Hendrixin visiitti oli sysännyt alkuun

"ensimmäisen varsinaisen suomalaisen rockbändin" Blues Sectionin.

Ehkä avaintapahtumat voitaisiinkin jakaa kahtia: i) iso kollektiivinen merkitys tietylle sukupolvelle; ii) mobilisoi jonkin pienemmän ryhmän. Tutkijat puhuvat usein sukupolviyksiköistä tai fraktioista. Tällöin tarkoitetaan tiettyä ikäkohorttia: tästä samanikäisten nuorten joukosta erkanee jokin ryhmä, joka alkaa toteuttaa omaa juttuaan. Sosiologi Semi Purhosen tapaan on syytä huomauttaa näillä kohdin elitismistä. On aina arveluttavaa pitää tulenkantajien tai edes vanhanvaltaajien tyyppistä ryhmää samana kuin koko sukupolvi. Eivät Paul Ankakaan keikalla olleet mukana kaikki 50-luvun teinit! Popissa eliitti tarkoittaa soittajia, hipstereitä tai muita edelläkävijöitä.

Ramones-esimerkki vie avainkokemukselliselle tasolle. Siinä puhutaan yhdestä popmusiikin tärkeimpiin kuuluvista tyyliuunnista ja liikkeistä. 77-punk on eittämättä ollut murros, joka on vaikuttanut monen yksilön myöhemmälle toiminnalle, ja jonka yhteydessä voidaan puhua myös sukupolvesta. Eikä liikkeen vaikutus jäänyt vain poppiin, vaan punk ulottui laajemminkin kulttuuriin ja yhteiskunnalliseen toimintaan. Monet tuon sukupolven toimittajista ovat aloittaneet pienlehdissä, moni saman polven kulttuuri- ja mediajohtaja elävän musiikin yhdistyksissä.

Andy & Neumann

70-luvun jälkeen popmusiikista on yhä vaikeampaa löytää isoja kollektiivitapahtumia. 80-luvun "postmodernisti fragmentoitunut elämäntyyl" korosti pluralismia ja yksilöllisyyttä, eikä suurilla tarinoilla pitänyt olla enää sijaa. Näin ainakin väitettiin. Kuitenkin Suomen 80-lukuun liitetään historiallisissa yleisesityksissäkin melkeinpä järjestään Dingo-ilmio, joka on kautta aikojen laajin suomalainen kollektiivinen pop-ilmio. Etenkin varhasteiniyttään viettäneille Dingo-faneille aika saattaa olla tärkeä osaa omaa kasvamisistoriaa, mutta harvemmin ratkaiseva myöhemmälle aikuisiälle (lukuun ottamatta Neumannin Diana-vaimoa).

Kauaskantoisempi efekti 80-luvulla oli kuitenkin Dingo-esteettisesti pohjustaneella Hanoi Rocksilla. Vaikka Hanoi Rocks mobilisoi Dingo-lailla musii-killisiä jäljittelijöitä, oli Andy McCoyn luomalla esteetikalla suorastaan kumouksellinen vaikutus. Yhtäkkiä joka toinen niemen ja notkelman poika soitti paitsi katurockia – vaikka ensimmäistäkään katua ei maalaiskylältä edes löytynyt – myös poseerasi tupeerausineen ja meikkeineen kylänraitilla. Kauaskantoisuutta mielestäni osoittaa etenkin se, kuinka samanlaisena 00-luvun katu- ja glamrock-retro toteutuu kuin 80-luvulla. Yleensähan kertaustyyli ei sellaisenaan uusiudu, vaan niissä on jotain omasta ajasta, kuten esimerkiksi viime aikoina post-punkin uudessa tulemisessa. Kuitenkin jos laittaa vierekkäin 15-vuotiaan Hanoi Rocks-fanin vuodelta 1984 ja 2008, ei eroa paljon huoma. Toki samaltahan ne Andy ja Mikekin yhä näyttävät!

Luvan erottuvaan tyyliin oli toki antanut jo Hur-

riganes edellisellä vuosikymmenellä, mutta Remu oli sentään linnakundi, eikä mikään riikinkukko! Joka tapauksessa Dingon ja etenkin Hanoi Rocksin myötä oli lupa olla värikäs ja erottautuva, mikä on eittämättä vaikuttanut monen elämäntyylin myöhemminkin – jos ei muuten, niin ainakin bändin imagon ensiarvoiseen korostamiseen 69 Eyes -tyyliin.

Ennen median popmusaähkyä

Konserttien lisäksi tärkeä rooli yhtenäiskulttuurin aikaan oli myös medialla: musiikkilehdillä, radiolla ja televisiolla. Niistä saatiin avainkokemuksia. Ilman Jyrki Hämäläisen *Suosikkia* 80-luvun alun *fiftari-revival* olisi tuskin yltänyt läheskään saamiinsa mittoihin. Kutkuttaisi spekuloida kontrafaktuaalisen historian kirjoituksen hengessä, mitä jos Jyräys olisi tarttunut yhtä terhakalla otteella saman aikakauden modien uudelleentulemiseen? Mikä bändi olisi ollut modin Crazy Cavan? No, ehkä mod-skinien Madness ja Specials tai pikemminkin Bad Manners oli jotain sinne päin, mutta ei niistä Suomessa ilmiöiksi ollut.

Ennen 80-luvun puolivälin paikallisradioiden tuloa radion vähäiset pop-musiikkiohjelmat saivat aikaan uskonnollisen kokemuksen tapaisia valaistumisia suomalaisteinien keskuudessa. Omiin muistipomuihini on jäänyt pari esimerkkiä 80-luvun puolesta välistä. Aloitin silloin lukion, mikä tarkoitti pohjoispohjalaisella pienellä paikkakunnalla naapurikunnan lukioon matkustamista bussilla joka arkipäivä. Opin jo hyvissä ajoissa pyytämään kompensatioksi pimeän matkan kyntämiselle kuskilta bussin radiosta rinnakkaisohjelmaa eli Ylen toista radiokanavaa – enempäähän ei ollut tarjollakaan. Lopulta kävin sen itekin vääntämässä kohdalleen iltapäivällä, kun bussi seiso i ilman kuljettajaa odottaen koululaisia asemalla. Silloin tuli nimittäin joko *Rockradio* tai *Nuorten radio* (tai jotain).

Luultavasti Rockradion aamuohjelma *Rokkivekkarista* tuli loppuvuodesta 1984 helsinkiläisen Smack-yhtyeen ensimmäinen single ”Criminal”. Jo suhteellisen syvälle rockiin ja sen historiaan vihkiytyneenä sekä ensimmäistä varsinaista bändiäkin aloittelevana olin pudota bussin penkiltä: joku tekee Suomessa tällaista musaa! Juuri sellaista, minkälaista itsekkin olin kelannut: raakaa, likaista, vaarallista ja oikeat vaikutteet sopivassa suhteessa kuul-tavissa. Toisaalta samoihin aikoihin tuli samanlaisessa tilanteessa myös kalifornialaisen Metallica-yhtyeen kauheasti sauhuttu uutuussingle, josta muistan ajatelleeni, että ”eivätkö ne tuossa lapsellisessa hevissä enää muuta keksi, kuin soittaa hardcore-vauhdilla progesti, naurettavaa”. Mainittakoon, etten ole tuota mielipidettä juuri sen jälkeen korjannut.

Sama päti myös televisioon, jonka pop-musiikkitarjontaa ennen satelliittikanavien tuloa kaapeliverkkoon oli vielä surkeampaa. Popmusiikkiesitykset rajoittuivat *Levyraati*- ja *Toivotaan Toivotaan* -tyyppisten ohjelmien muuttamaan pop-kappaleeseen per vuosi. Näistä harvoista television rock-esityksistä kuitenkin esimerkiksi Sex Pis-

tolsin ”Anarchy in the UK” (vai oliko se ”God Save the Queen”?) vaikutti käännteentekevästi moniin suomalaisnuoriin. Itsellenikin se oli tärkeä, vaikka olin vasta alle kymmenenvuotias.

Kokonaisvaltaisempi henkilökohtainen avainkokemus oli kuitenkin Maysles-veljesten *Gimme Shelter* -rokumentti Rolling Stonesista, joka näytettiin Suomen televisiossa joskus 70-luvun lopussa. Katsoin sitä yhdessä setäni kanssa vanhassa maalaistalossa päivän heinätoiden jälkeen. Hienon elokuvan vaikutusta korosti elokuvan aikana tienoollamme yhtäkkiä noussut kesäillan ukkonen. Kun elokuvassa oli meno hurjimmillaan Altamontissa, iski salama television yläpuolella olleeseen mittaritauluun ja sähkö kirjaimellisesti kipinöi. Silloin minusta mobilisoitui Rollari-fani.¹

Kavereiden avituksella

Sen jälkeen kun isot nuorisoryhmät binaareine asetelmineen jäivät diinareiden ja punkkareiden aikaan, popin avainkokemuksellisuus on mennyt yhä henkilökohtaisemmalle tasolle, tai ainakin pienempiin ryhmiin. Festivaalien tukittua Suomen kesän 80-luvulta lähtien on avaintapahtumallisuudellakin heimoisempi merkitys: mitä tehtiin kaveriporukalla tai minkälaisen valaistumisen jokin yksittäinen keikka lukuisten joukossa päih-teissä jätti nostalgiatuntoon.

Korostuu ystävien ja sisarusten merkitys. Vähän vanhemmat pojat esittelivät minullekin jo 70-luvun puolella välissä glam- ja jytätähdet sekä tietenkin Hurriganesin. Viitisen vuotta varttuneempi Urpo perehdytti minut alustavasti joskus 13-vuotiaana uuden aallon tyylikkäimpiin artisteihin, 60-luvun brittipoppiin ja Chuck Berryyn. Urpon ykkössuosikin Beatlesin edelle nousivat minulla Rollarit ja Pretty Things. Urpon kanssa perustettiin ensimmäinen virallinen bändikin, jonka cover-osastoon kuului jo Nuggets-biisejäkin. Kun lukioaikana luokkatoverit sauhusivat lapsellisesti Kissistä, W.A.S.P:ista, Iron Maidenista ja muista toistaan naurettavimmista heviyhtyeistä, minä syvennyin jo varhaiseen rockabillyyn ja delta-bluesiin.

Harrastusta avitti myös äidin työpaikan nuori johtaja, turkulainen levyneräilijä, joka asui muutaman vuoden naapurissamme. Hänen harrastuksessaan oli tuolloin menossa vaihe, jolloin hän kuunteli 60-luvun lopun esihevi-bändejä tyyliin Steppenwolf. Minkälaiseksihan oma musiikkimakuni olisi ohjautunut, jos olisin tavannut hänet jazz-kautensa aikana muutamaa vuotta aikaisemmin? Ilman näitä hiukan itseä vanhempia perehdyttäjiä (ja tietenkin myös *Soundia* ja *Rumbaa*) oma hurahdamiseni rockharrastelijaksi olisi ollut toisenlainen, avainkokemukseni erilaisia.

Viite

- 1 Kun kerroin tämän tarinan äskettäin akateemisissa seminaarissa USA:ssa, eräs elokuvatutkija vastasi kokemuksella 60-luvun lopulta opiskeluajoiltaan: hän oli katsonut Hitchcockin *Psykoa*, jonka kriittisessä kohdassa keskeytti sähkökatkos.